

19940708

143

INŠTITUT ZA GOZDNO IN LESNO GOSPODARSTVO

61001 Ljubljana, Večna pot 2, p.p. 523-X, telefon: 268-963

Avtor(ji):

DUŠAN JURČ

Naslov:

POŠKODBE NAVADNIH GABROV (*Carpinus betulus* L.) NA ŽALAH

Kraj, leto:

Ljubljana, 1994

ODC

Ključne besede:

Carpinus betulus L., poškodb, žale

Na prošnjo gospe Nevenke Žvokelj iz podjetja Tisa d.o.o. smo poizkušali ugotoviti vzroke poškodb debelc navadnih gabrov, ki jih je podjetje Rast nasadilo na novem delu pokopališča Žale. Poškodovana drevesa sva si ogledala 1.4.1994 gospa Nevenka Žvokelj iz podjetja Tisa d.o.o. in mag. Dušan Jurc iz Gozdarskega inštituta Slovenije, dne 8. 7. 1994 pa še enkrat D. Jurc.

Pred tremi ali štirimi leti so posadili približno 50 navadnih gabrov (*Carpinus betulus* L.) ob poti, ki poteka v smeri sever-jug. Gabri so sedaj visoki cca 4 m, premer imajo 5-8 cm, krošnja se jim pričenja na višini 1,8 do 2 m. Vrsta dreves, ki je bila posajena na zahodni strani poti je zdrava (le posamična debelca imajo poškodbe na višini 0,5 - 1 m, zaradi uporabe motorne mehanizacije na poti), praktično vsa drevesca na vzhodni strani poti pa imajo lubje debelc deloma odmrlo. Nekroze lubja so vedno na zahodni strani debelc in običajno potekajo od tal do krošnje, ali pa so krajše. Široke so od nekaj cm, pogostejše pa so široke skoraj toliko kot je premer debelca. Na ranah je jasno vidno, da je lubje prvič odmrlo pred tremi leti, nato pa se je pri večjih drevescih poškodba vsako leto povečevala, pri nekaterih pa je ostala enaka in se je v preteklih letih zaraščala. Ob drugem pregledu se je enemu drevesu pričel sušiti del krošnje, na splošno pa so drevesa izredno vitalna, z močnim višinskim prirastkom. Nekaj poškodovanih drevesc pri dnu močno odganja in sekundarni poganjki so visoki že skoraj 1 m.

Nekatere rane so prekrите z odmrlim lubjem, drugim je lubje že odpadlo. Na lubju in na lesu rastejo številne glive in najpogostejše opisujemo:

1. pahljačica, navadna cepilistka (*Schizophyllum commune* Fr.): trosnjaki izraščajo iz lesa na ranah osmih dreves. Je gniloživka in zajedavka številnih lesnih rastlin in zelišč, ki okuži gostitelja skozi rane in poškodbe, posebno tiste, ki nastanejo zaradi požara in sončnega ožiga lubja. Agresivno kolonizira drevje, ki je oslabiljeno zaradi suše, vročine ali večje poškodbe in povzroča belo trohnobo lesa. Na številnih vrstah drevja povzroča raka, izredno hitro kolonizira tkiva, ki so jih uničili drugi patogeni, zajeda tudi druge glive. Dlakavi beli trosnjaki so široki do 5 cm, stari postanejo sivi, imajo značilne lističe, ki so razcepljeni po dolžini (Lindair, Lyon, Johnson, 1989).

2. trpki zgručevec (*Panellus stipticus* /Bull. ex Fr./ Karst.): Trosnjaki izraščajo iz lesa ran na dveh drevesih. Trosnjaki so pahljačasti in veliki 1-4 mm, so okasti, dlakavi in bet je ekscentrično pritrjen na klobuček. Meso je mehko, žilavo in okus trpek. Podatkov o patogenosti nismo našli, raste pa na lesu listavcev.

3. dlakava ploskocevka (*Trametes hirsuta* (Wulf.) Pilat): mlade delno razvite trosnjake smo našli na štirih drevesih. Je saproparazitska goba, ki razgrajuje les listavcev in je zelo pogosta v centralni Evropi. Povzroča belo trohnobo lesa, ki se hitro širi in je drevesu zelo nevarna predvsem zaradi aktivnega širjenja v živem delu lesa, zaradi česar lubje odmira. Za življenje ne potrebuje močno vlažnega substrata, kar njeno nevarnost povečuje (Pilat, 1936).

4. žlezasta zamazanka (*Exidia glandulosa* Fr.) posušeni trosnjaki so bili na rani enega drevesa. Gliva je gniloživka, ki razgrajuje les listavcev in ni patogena.

5. les in odmrlo lubje na ranah prerašča jo tudi glive iz skupine Coelomycetes, ki oblikujejo piknidijske oranžne barve ter glive iz skupine Hyphomycetes, ki so črne barve. Glive z oranžnimi piknidijskimi so očitno patogene, saj se nekroze lubja vsako leto povečujejo, vendar vrste nismo mogli določiti. Trosišča smo našli na enajstih drevesih z ranami. Črne glive iz skupine Hyphomycetes preraščajo rane šestnajstih dreves, vendar se rane zaraščajo in so glive saprofitske.

Na treh drevesih smo našli na lubju debelc kaparje, posebno še okoli ran, (*Lecanium carpini*, L.). Ti lahko povzročajo sušenje gabrov, če se masovno pojavijo (Nuesslin 1913). Pojav kaparjev je močnejše ob sušnem in toplem vremenu.

Vzrok nastanka nekroz lubja navadnih gabrov na novem delu pokopališča Žale je neugoden splet ekoloških dejavnikov in okužba s saproparazitskimi glivami. Drevesa, ki imajo odmrlo lubje, imajo debelca osončena v popoldanskem času, tista, ki imajo debelca v senci, nimajo odmrlega lubja. Sončni ožig lubja je pogost pojav, ki nastane ob sprostitvi drevja, ki je do sedaj raslo v senci. Posebno bukev je znana po občutljivosti lubja na sončni ožig. Dele lubja, ki so odmrli, so na Žalah okužile številne glive, ki so nevarne razkrojevalke lesa in povzročajo tudi nadaljnje odmiranje kambija. Rane se zato povečujejo in prihaja do odmiranja krošenj.

Drevesa, ki so okužena z najbolj patogenimi glivami, se bodo posušila, tista okužena z gniloživkami bodo preživela, vendar rane dolgo časa ne bodo zaraščene in te lahko naselijo nevarne glive razkrojevalke lesa. Priporočamo odstranitev celotne poškodovane vrste dreves navadnega gabra na vzhodni strani poti. Prav gotovo bi nekatera poškodovana drevesa preživela, druga pa bi sukcesivno odmirala v prihodnjih letih. Vsem preživelim bodo

glive razkrajale les in močnejši veter bi jih v prihodnosti lahko podrl. V kolikor bodo nasajena nova drevesa navadnega gabra priporočamo, da jim ob sajenju ovijete debelca z juto. S tem boste preprečili ožig lubja.

Uporabljena literatura:

SINCLAIR, W.A.; LYON, H.H.; JOHNSON, W.T.: Diseases of trees and shrubs. Constock publishing Associates, Cornell University Tress, Ithaca, London, 1989, 575 str.

PILAT, A.: Atlas des champignons de l' Europe, TOME III, Polyporaceae T., Praha, 1936, 624 str.

NUESSLIN, O.: Leitfaden der Forstinsektkunde, Paul Parey, Berlin, 1913, 522 str.